

Survival Melayu

Penyunting:

Hanif Md Lateh¹, Rahimah Embong², Norizan Abdul Ghani³, Mohd Borhanuddin Zakaria⁴, Razi Yaakob⁵

E-mel:

hanifjunid@uniswa.edu.my¹, rahimahembong@uniswa.edu.my²,
borhanuddin@uniswa.edu.my⁴

Abstrak: Buku Survival Melayu adalah kompilasi kertas kerja yang dibentang dalam International Conference on Islamic Civilization (ICIC 2017) anjuran Institut Penyelidikan Produk dan Ketamadunan Melayu Islam (INSPIRE), UniSZA. Kertas kerja terbaik yang dimuat dalam buku ini adalah cetusan idea penulis dan telah disunting dan diseragamkan mengikut format yang ditentukan.

Survival Melayu memaparkan kegemilangan bangsa Melayu, perjuangan ulama, agamawan dan pejuang bangsa Melayu bermula dengan penentangan campur tangan, penerusan dalam mempertahankan parti-parti politik serta persepsi terhadap parti politik yang ada.

Buku ini dimulakan dengan paparan peranan ulama silam dalam mempertahankan kedaulatan bangsa Melayu di Tanah Melayu khususnya di negeri Terengganu semasa campur tangan British dan Jepun. Pelbagai cara digunakan oleh ulama dan pejuang Melayu iaitu menasihati sultan supaya tidak menerima penasihat British; perang sabil atau pemberontakan menentang British dan juga menggunakan media cetak seperti majalah dan surat khabar.

Sealiran dengan perbincangan ulama dan peranannya, buku ini juga membincangkan konsep jihad dalam Islam dan bagaimana pejuang Melayu Islam mengamalkan konsep jihad dalam perjuangan menentang campur tangan. Kewajipan menyertai jihad kembali kepada hukum asal berjihad fi sabilillah menurut jumhur iaitu fardu kifayah.

Kata kunci: Kaum, politik, Cahaya Timur, ulama, kontemporari

SURVIVAL *Melayu*

Editor

Hanif Md Lateh

Rahimah Embong

Norizan Abdul Ghani

Mohd Borhanuddin Zakaria

Razi Yaakob

SURVIVAL
Melayu

Editor:

Hanif Md Lateh
Norizan Abdul Ghani
Razi Yaakob

Rahimah Embong
Mohd Borhanuddin Zakaria

Penerbit
UTHM

SURVIVAL Melayu

SURVIVAL *Melayu*

Editor
Hanif Md Lateh
Rahimah Embong
Norizan Abdul Ghani
Mohd Borhanuddin Zakaria
Razi Yaakob

Penerbit
UTHM
2022

© Penerbit UTHM
Cetakan Pertama 2022

Hak cipta terpelihara. Menghasilkan semula mana-mana artikel, ilustrasi dan kandungan buku ini dalam apa jua bentuk elektronik, mekanikal fotokopi, rakaman atau apa-apa bentuk tanpa kebenaran bertulis terlebih dahulu daripada Pejabat Penerbit Universiti Tun Hussein Onn Malaysia, Parit Raja, Batu Pahat, Johor adalah dilarang. Mana-mana rundingan tertakluk kepada pengiraan royalti dan honorarium.

Perpustakaan Negara Malaysia Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan

SURVIVAL Melayu / Editor Hanif Md Lateh, Rahimah Embong,
Norizan Abdul Ghani, Mohd Borhanuddin Zakaria, Razi Yaakob.
ISBN 978-967-2817-79-6

1. Malays (Asian people).
2. Malays (Asian people)--Political aspects.
3. Ulama.
4. Muslim scholars.
5. Government publications--Malaysia.

I. Hanif Md. Lateh, 1986-. II. Rahimah Embong, 1971-.

III. Norizan Abdul Ghani, 1962-. IV. Mohd. Borhanuddin Zakaria, 1976.

V. Razi Yaakob, 1970-. 3

05.89923

Diterbit & dicetak oleh:
Penerbit UTHM
Universiti Tun Hussein Onn
Malaysia
86400 Parit Raja,
Batu Pahat, Johor
No. Tel: 07-453 8698 / 8529
No. Faks: 07-453 6145

Laman web: <http://penerbit.uthm.edu.my>

E-mel: pt@uthm.edu.my

<http://e-bookstore.uthm.edu.my>

Penerbit UTHM adalah anggota
Majlis Penerbitan Ilmiah Malaysia
(MAPIM)

KANDUNGAN

Senarai Jadual	ix
Senarai Rajah	xi
Prakata	xiii
Pengenalan	xv

BAB 1	PERANAN ULAMA DAN AGAMAWAN TERHADAP KEDAULATAN BANGSA MELAYU DAN ISLAM SEWAKTU PENTADBIRAN KOLONIAL DI TERENGGANU <i>Zulkifli Abdullah, Hamdan Aziz & Siti Fatimah Mohd Noor</i>	1
BAB 2	AKHBAR CAHAYA TIMUR DI TERENGGANU: ANALISIS TERHADAP PERANAN AGAMAWAN DEMI SURIVIVAL BANGSA MELAYU DAN AGAMA ISLAM <i>Hamdan Aziz, Razi Yaakob, Zulkifli Abdullah & Siti Fatimah Mohd Noor</i>	27
BAB 3	<i>Jihad fi Sabilillah</i> DALAM PERJUANGAN KEMERDEKAAN TANAH MELAYU <i>Anas Mohd Yunus & Najihah Abd Wahid</i>	39

BAB 4	SENSITIVITI AGAMA DALAM HUBUNGAN MASYARAKAT PELBAGAI KAUM DI MALAYSIA <i>Siti Khatijah Yassin & Fadzli Adam</i>	53
BAB 5	KAEDAH <i>Taqrib Ra'yai</i> DALAM POLEMIK <i>Bid'ah</i> MASYARAKAT MELAYU <i>Firdaus Khairi Abdul Kadir, Fadzli Adam & Rahimah Embong</i>	67
BAB 6	GERAKAN ULAMA DAN UPAYA MENANGKAL RADIKALISME AGAMA: PENELITIAN DI DAYAH ACEH, INDONESIA <i>Fajri M. Kassim & Hanif Md Lateh</i>	75
BAB 7	PERANAN ULAMA DAN UMARA DALAM MEMARTABATKAN SYARIAT ISLAM DI ACEH <i>Afriani Maifizar, Kamaruddin M. Said & Norizan Abdul Ghani</i>	93
BAB 8	KEPIMPINAN POLITIK MELAYU MEMBANGUNKAN MASYARAKAT BERTAMADUN <i>Hailan Salamun, Hamdan Aziz, Fadzli Adam, Mustakimah Husein & Rofishah Rashid</i>	113

BAB 9	PERSEPSI GOLONGAN ILMUAN DAN PROFESIONAL TERHADAP PARTI POLITIK DI TERENGGANU	137
	<i>Mohd Ridhuan Tee Abdullah, Siti Khatijah Yassin, Rahimah Embong & Hanif Md Lateh</i>	
Senarai Penyumbang		147
Indeks		151

SENARAI JADUAL

Jadual 4.1	Kontroversi Kaum di Malaysia	55
Jadual 4.2	Nilai Kekuatan Hubungan Sensitiviti Agama dengan Isu Perpaduan Kaum	61
Jadual 7.1	Kepimpinan dan Basis Etno- Nasionalisme	96
Jadual 9.1	Persepsi Secara Umum terhadap Parti Politik	139
Jadual 9.2	Nilai Kekuatan Hubungan Persepsi terhadap Kewibawaan Parti Politik dengan Isu-Isu Politik Kepartian	143

SENARAI RAJAH

Rajah 2.1	Analisis terhadap Tajuk-Tajuk Utama Akhbar <i>Cahaya Timur</i>	31
Rajah 7.1	Tipologi Ulama	99
Rajah 7.2	Ulama dan Institusi	102

PRAKATA

Buku ini merupakan koleksi kertas kerja terpilih yang dibentangkan dalam *International Conference on Islamic Civilization* (ICIC 2017) anjuran Institut Penyelidikan Produk dan Ketamadunan Melayu Islam (INSPIRE), Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA) pada tahun 2017. Penerbitan buku ini adalah hasil cetusan idea jawatankuasa penganjur persidangan tersebut. Penghasilan buku ini adalah kesinambungan bagi penerbitan prosiding terdahulu. Buku ini juga merupakan hasil daripada geran penyelidikan yang bertajuk “Konsep Kedaulatan Watan dalam Perlembagaan Persekutuan” UniSZA/2017/PPL(002) dan Penilaian Fakta Dalam Silibus Sejarah Malaysia Peringkat Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia (STPM) (UNISZA/2018/GOT/04).

Pemilihan kertas kerja bertema merupakan antara tujuan penghasilan buku ini. Tema yang dipilih untuk karya ini adalah dalam rangka survival Melayu, merangkumi aspek politik dan sosial masyarakat. Rangka tersebut dilingkari dari sudut sejarah dan perbincangan kontemporari. Oleh itu, penghasilan karya ini adalah satu usaha menengahkan isu berkaitan survival Melayu. Isu-isu yang ditimbulkan harus difikir dan didepani oleh bangsa Melayu tanpa meminggirkan keberadaan kaum lain untuk terus hidup secara rukun dan damai bersama-sama.

Justeru, kelahiran karya ini diharap menjadi bahan penting dalam memahami sudut survival Melayu. Survival Melayu tidak menandakan kejatuhan. Survival Melayu tidak menjadi medan meninggikan bukan Melayu. Sebaliknya, Survival Melayu sebagai cetusan kebangkitan, kemajuan dan kegemilangan satu peradaban.

Sidang Editor,
Hanif Md Lateh
Rahimah Embong
Norizan Abdul Ghani
Mohd Borhanuddin Zakaria
Razi Yaakob

PENGENALAN

Norizan Abdul Ghani, Rahimah Embong & Hanif Md Lateh

Buku Survival Melayu adalah kompilasi kertas kerja yang dibentang dalam *International Conference on Islamic Civilization* (ICIC 2017) anjuran Institut Penyelidikan Produk dan Ketamadunan Melayu Islam (INSPIRE), UniSZA. Kertas kerja terbaik yang dimuat dalam buku ini adalah cetusan idea penulis dan telah disunting dan diseragamkan mengikut format yang ditentukan.

Survival Melayu memaparkan kegemilangan bangsa Melayu, perjuangan ulama, agamawan dan pejuang bangsa Melayu bermula dengan penentangan penjajah, penerusan dalam mempertahankan parti-parti politik serta persepsi terhadap parti politik yang ada. Buku ini dimulakan dengan paparan peranan ulama silam dalam mempertahankan kedaulatan bangsa Melayu di Tanah Melayu khususnya di negeri Terengganu semasa campur tangan British dan Jepun. Pelbagai cara digunakan oleh ulama dan pejuang Melayu iaitu menasihati sultan supaya tidak menerima penasihat British; perang sabil atau pemberontakan menentang British dan juga menggunakan media cetak seperti majalah dan surat khabar. Peranan Tok Ku Paloh dalam mempertahankan kedaulatan Kerajaan *Islamiyyah Malayuwiyah* Terengganu daripada ancaman Siam dan British adalah satu contoh kegigihan perjuangan ulama mempertahankan survival Melayu. Perjuangan secara diplomasi oleh ulama dan agamawan Melayu dihangatkan lagi dengan perang sabil atau jihad oleh Haji Abdul Rahman Limbong sebagai tanda sepakat memastikan survival Melayu dipertahan. Sealiran dengan perbincangan ulama dan peranannya, buku ini juga membincangkan konsep jihad dalam Islam dan bagaimana pejuang Melayu Islam mengamalkan konsep jihad dalam perjuangan menentang penjajah. Kewajipan menyertai jihad kembali kepada hukum asal berjihad *fi sabilillah* menurut jumhur iaitu fardu kifayah.

Media cetak juga berperanan dalam perjuangan untuk survival Melayu. Akhbar Cahaya Timur adalah antara medium yang diguna untuk mencetuskan sentimen penentangan terhadap campur tangan British secara halus. Cahaya Timur dikemudi oleh sasterawan dan penulis Melayu Terengganu melalui kepercayaan yang diberi oleh pihak Jepun bertujuan membangkitkan sentimen anti British di Tanah Melayu. Selain media cetak, agama sememangnya memainkan peranan penting dalam menaikkan sentimen kebangsaan dan sensitiviti di Tanah Melayu. Setiap sensitiviti agama yang lahir dalam sesebuah kaum biasanya akan menyebabkan timbul isu perkauman. Oleh itu, natijahnya konflik agama akan membawa kepada isu negatif terutamanya perpecahan antara kaum.

Perselisihan pandangan bukan sahaja berlaku antara kaum tetapi juga wujud sesama agama, misalnya isu *bid'ah* yang juga dibincang dalam buku ini. Walau bagaimanapun, isu *bid'ah* ini jika tidak menjejaskan akidah umat Islam, tidaklah menjadi isu besar. Umat Islam perlu berlapang dada menerima perbezaan pendapat berkaitan *bid'ah* demi memelihara kesejahteraan dan survival ummah dan Melayu.

Selain daripada paparan berkaitan perjuangan Melayu memastikan survival bangsanya di Tanah Melayu, buku ini juga membicarakan pejuang ulama pesantren di Aceh, Indonesia. Peranan ulama dan umara tidak dapat dinafikan dalam memartabatkan kerajaan Melayu Islam Aceh. Peranan ulama Aceh dalam mempertahankan Aceh daripada pengaruh radikalisme melalui gerakan sosial Islam. Dengan pengaruh pengikut yang ramai beserta ilmu agama di dada, ulama dayah akan terus mempertahankan Islam sebenar. Dayah adalah bentengnya, selagi ada dayah dan ulamanya, tidak akan berjaya agama baharu yang sesat atau radikalisme bertapak di Aceh.

Ulama dalam masyarakat Aceh sering dipanggil teungku biasanya tamat pengajian di dayah atau sekurang-kurangnya pernah belajar di dayah. Peranan teungku juga sangat penting dalam menentukan survival Islam dan Melayu di Aceh. Ulamalah yang berperanan mempertahankan dan menerapkan syariat Islam di Aceh. Hubungan baik ulama dan umara di Aceh telah meninggikan martabat Islam dan syariat Islam di Aceh hingga ke hari ini.

Peranan pemimpin juga merupakan antara aspek yang tidak dapat dinafikan demi survival Melayu. Kepimpinan politik Melayu yang cemerlang di zaman silam dibuktikan dengan kehebatan Kesultanan Melaka, Johor dan Terengganu. Perkembangan politik dan parti politik Melayu berterusan hingga ke hari ini dengan warna dan corak parti politik yang pelbagai. Pemimpin parti politik berusaha sebaik mungkin demi memastikan ahli parti akan mendokong parti dengan pelbagai kaedah dan cara demi survival parti. Aspek politik berasaskan parti merupakan bahagian yang tidak kurang penting sebagai satu bidang dominasi utama Melayu.

Buku Survival Melayu ini dimulai dengan perbincangan berkaitan peranan ulama dan agamawan Terengganu di zaman kolonial, kemudiannya diakhiri dengan paparan perbincangan berkaitan persepsi golongan ilmuan dan profesional terhadap parti politik di negeri Terengganu. Dapatan kajian menunjukkan parti politik yang paling lama dan berjasa ialah BN tetapi parti politik yang paling progresif, telus dan memartabatkan Islam di Terengganu ialah PAS. Semakin tinggi persepsi terhadap kewibawaan parti politik yang ditimbulkan, semakin tinggi pula isu-isu politik kepartian dalam kalangan masyarakat.

Oleh itu, dapatlah disimpulkan bahawa karya ini bukan sahaja menyentuh survival Melayu yang sudah tercatat dalam sejarah. Catatan-catatan ini menuntut usaha masyarakat kontemporari supaya kembali berada di landasan pembinaan peradaban. Catatan kontemporari pula sebagai penunjuk cara dan ruang perjuangan yang wajar didokong demi memastikan survival Melayu di Malaysia berada di atas landasan menuju kegemilangan.

BAB

1

PERANAN ULAMA DAN AGAMAWAN TERHADAP KEDAULATAN BANGSA MELAYU DAN ISLAM SEWAKTU PENTADBIRAN KOLONIAL DI TERENGGANU

*Zulkifli Abdullah, Hamdan Aziz & Siti Fatimah Mohd
Noor*

1.0 Pendahuluan

Terengganu merupakan sebuah negeri Melayu yang memperlihatkan ciri-ciri keislaman yang tinggi dalam sejarahnya. Sebagai antara negeri yang terawal menerima agama Islam dan melahirkan ramai ulama terkenal, Terengganu dikenali sebagai kerajaan *Islamiyyah-Malayuwiyyah*. Ini kerana wujudnya hubungan erat antara ulama dengan pemerintah. Semenjak pengasasan kerajaan Terengganu pada abad ke-18, golongan ulama dan agamawan tidak dapat dipisahkan daripada terlibat dalam sistem pemerintahan negeri (Muhammad Abu Bakar, 1991). Pembabitan kumpulan ulama dan agamawan dalam struktur pemerintahan di Terengganu berlaku sejak pemerintahan Sultan Zainal Abidin I. Sultan Zainal Abidin I berkahwin dengan salah seorang anak Syeikh Abdul Malik (Tok Pulau Manis). Di Terengganu, Islam menjadi asas kepada pembangunan peradaban masyarakat dan sistem pemerintahannya serta terkenal sebagai pusat pengajian Islam di Alam Melayu. Hasil dari perkembangan Islam dan sistem pendidikan Islam, muncul ulama-ulama dan agamawan seperti Tok Ku Paloh, Haji Abdul Rahman Limbong, Dato' Seri Amar Diraja Haji Ngah Muhammad, Tuan Guru Haji Abbas, Tuan Guru Haji Zainal Abidin dan Ibrahim Fikri.

Pada akhir abad ke-19, kuasa Barat seperti Britain, Perancis, Jerman, Rusia dan Amerika Syarikat berusaha mengembangkan kuasa di Asia Barat, Afrika dan Timur Jauh (Fadhlullah Jamil, 2000; Riduan & Fadli, 2011). Salah satu kawasan yang menjadi pilihan kuasa Barat ialah Semenanjung Tanah Melayu yang kaya dengan pelbagai sumber bahan mentah. Berbanding Borneo dan Sumatera, bahan mentah seperti emas dan bijih timah melebihi kedua-dua pulau tersebut (Anderson J., 1824).

dengan mengibarkan “bendera Stambul” dan bukannya semangat nasionalisme yang sempit. Walaupun gagal menghalang British dari terus bertapak di Terengganu, namun gerakan tersebut mempunyai pengaruh yang tersendiri dalam penerusan perjuangan pada dekad-dekad 1930-an hingga 1950-an. Selain itu terdapat juga perjuangan dalam bentuk islah pemikiran turut dilakukan dalam membentuk perjuangan kemerdekaan di Terengganu. Perjuangan islah pemikiran ini selari dengan perjuangan arus nasional yang berbentuk ekonomi dan politik.

5.0 Rujukan

- Abdul Basir Alias. 2002. *Ancaman Nasionalis Sekular Ekstrim di Malaysia*. Bangi: As-Syabab Media.
- Abdullah Zakaria Ghazali. 1996. *Terengganu: Tokoh, Pentadbiran dan Perjuangan*. Kuala Lumpur: Persatuan Muzium Malaysia.
- Adnan Mohd Nor. 1974. Perjuangan Dato’ Ibrahim Fikri Dalam Arena Politik Di Negeri Terengganu (Antara Tahun 1930-an – 1960-an). Latihan Ilmiah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Anderson, J. 1824. *Political and Commercial Considerations Relative to The Malayan Peninsula and the British Settlements in the Straits of Malacca*. British Government: Printed under authority of Government by William Cox.
- ANM (Terengganu), (Tidak berfail) Yang Berkenaan Dengan Triti di Antara Kerajaan Inggeris dan Siam Dalam Tahun 1909.
- ANM (Kuala Lumpur), Koleksi Perjanjian ANM, P.112, *The Anglo-Siamese Treaty*, 10 Mac 1909.
- AMN (Kuala Lumpur), Fail Pejabat Menteri Besar, M.B. Tr., 1001/1343, Duli Yang Maha Mulia King George Telah Suka Mengurniakan Kebesaran C.B.E. kepada Dato’ Seri Amar Diraja MB, 1925.
- ANM (Kuala Lumpur), Fail Pejabat Menteri Besar, PMB. Tr., 34/1354, Paderi Negeri Melaka Memohon Sekeping Tanah Kerana Mendirikan Sebuah Gereja dan Sekolah.

- ANM (Kuala Lumpur), C.O.717/61/2, *Report on The Recent Disturbances in Trengganu*.
- ANM (Kuala Lumpur), Pejabat Menteri Besar, M.B. Tr., 215/1340, Peraturan Bagi Mengambil Hasil Tanah.
- ANM (Kuala Lumpur), no. G. 2422, Gambar Kepulangan Kontinjen Polis Terengganu dari Peperangan Tok Janggut, 1928.
- ANM (Terengganu), Pejabat Menteri Besar MB 70/1355, Memohon Jamin Haji Abbas bin Haji Muhammad di dalam Lokap, Surat Haji Muhammad kepada Menteri Besar Dato' Seri Amar Diraja.
- ANM (Kuala Lumpur), Fail Malayan Union, no. 1003/47 SB, Patition by Ibrahim Fikri bin Muhammad Asst. Broadcasting Officer, Trengganu for re-instatement.
- ANM Terengganu, Pejabat Menteri Besar, MB. 80/1345, Undang-Undang Pindaan Undang-Undang Mengambil Balik Tanah.
- ANM (Kuala Lumpur), Annual Report on the Sosial and Economic Progress of the People of the State of Trengganu (Unfederated Malay States), 1938.
- Batu Peringatan, Kubur Pahlawan Perang Padang Kachong atau Kubur 12. Masjid Abdul Rahman Limbong, Kuala Telemong, Hulu Terengganu. Lapangan, Rabu, 20 Disember 2016.
- British National Archive, C.O. The Annual Report for the Year 1910, British Agent, Trengganu, Walter D. Scott.
- British National Archive, C.O. 840/1, Annual Report of the British Adviser Trengganu for the Years A.H. 1346 and 1347, by A.J. Sturrock.
- Catatan Tuan Haji Abdul Wahab bin Yunus, 2009, Hal Ehwal Dungun.
- Catatan Tentang Haji Abas, Koleksi peribadi Tuan Haji Abdul Aziz Abbas, 58 tahun, anak Haji Abbas Bukit Puteri.
- Fadhlullah Jamil. 2000. *Islam di Asia Barat Moden: Sejarah Penjajahan dan Pergolakan*. Batu Caves: Thinker's Librarys Sdn. Bhd.
- Mahayudin Yahya & Ahmad Jelani Halimi. 1994. *Sejarah Islam*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti.

- Mahmud Mamat. 1976. Sejarah Ringkas Pendidikan Pondok di Daerah Besut, Terengganu. Jawatankuasa Pameran Sejarah Daerah Besut (pnsy.). t.pt: t.tp.
- Malcom, H. 1839. *Travels in South-Eastern Asia Embracing Hindustan, Malaya, Siam and China with nitices of Numerous Missionnary Stations*. Vol. II. Boston: Gould, Kendall & Lincon.
- Mohammad Yunus Hamidi. t.t. *Sejarah Pergerakan Politik Melayu Semenanjung*. Kuala Lumpur: Pustaka Antara.
- Mohammad Yusuf. 1984. Sayid Abdul Rahman b. Sayid Muhammad (Tok Ku Paloh). *Jurnal Malaysia Dari Segi Sejarah*, bil. 13, 1984.
- Muhammad Abdullah Suradi. 2009. *Lembaran Hidup Ulama: Warisan Ilmuan Islam*. Petaling Jaya: Hijjaz Records Publishing.
- Muhammad Abu Bakar. 1991. *Ulama Terengganu: Suatu Sorotan*. Kuala Lumpur: Utusan Publication.
- Muzium Daerah Kemaman. 2016. Lawatan pada 19 Disember 2016.
- Nik Anuar Nik Mahmud. 2012. Mempertahankan kemerdekaan dan kedaulatan Terengganu dalam era imperialisme baru: Peranan dan sumbangan Raja-Raja Terengganu. Dlm., Abdul Rahman Embong (Ed.). *Terengganu Merentasi Tiga Abad*. Kuala Terengganu: Yayasan Diraja Sultan Mizan.
- O'Sullivan R.L. 1980. The departure of the London Missionary Society from Malacca. *Jurnal Malaysia in History*, Vol. 23 : 75-83.
- Riduan Mohamad Nor & Mohd Fadli Ghani. 2011. *Ulama' dalam Sorotan Perjuangan Kemerdekaan*. Kuala Lumpur: Jundi Resources.
- Shafie Abu Bakar. 1991. Peranan ulama dan kesannya terhadap sikap anti penjajahan dengan rujukan kepada pengajaran tasawwuf Sayid Abdul Rahman bin Muhammad (Tok Ku Paloh) berasaskan karangan Ma'arij al-Lahfan. Dlm. Rahmat Saripan (Ed.). *Masyarakat Melayu Abad ke-19*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Shahril Talib Robert. 1977. The Trengganu ruling class in the late nineteenth century. *Journal of Malayan Branch the Royal Asiatic Society (JMBRAS)*, Vol. 50, Part. 2: 25-47.
- Stockwell A.J. 2004. Note on the Railway Agreements, Koleksi Dokumen Malaya/ Malaysia. Royal Holloway College, University of London.
- Syed Abi Ghufuran Syed Ahmad al-Idrus. 2014. *Sejarah Keturunan Syed al-Idrus di Terengganu*. Kuala Terengganu: Penerbitan Syed Abi Ghufuran Syed Ahmad al-Idrus.
- Thoburn, J.M. 1892. *India and Malaysia*. New York: Cranston & Curts.
- Temu bual Keluarga al-Idrus (YM Sayed Mohd al-Baqir, YM Syarifah Kamariah binti Tuan Ngah, YM Engku Ibrahim bin Engku Wok Zin), pada Selasa, 6 Januari 2015, di alamat 171, Kampung Gong Kapas, 21100 Kuala Terengganu.
- Temu bual Tuan Haji Hashim bin Muhammad, Pengerusi Masjid Haji Abdul Rahman Limbong Padang Kacong, pada Rabu, 20 Disember 2016, di Masjid Haji Abdul Rahman Limbong. Beliau juga adalah cucu kepada bilal Muhammad yang memandikan jenazah para pejuang.
- Temu bual Syarifah Halawiyah binti Syed Abdul Rahman, di rumah beliau di alamat Lot 27645, Kampung Gong Kuin 1, Tok Jembal, Kuala Nerus, Terengganu, pada 7 Mac 2015. Beliau merupakan cucu kepada Syed Sagaf.
- Temu bual Tuan Haji Abdul Wahab bin Yunus, bekas Setiausaha Parlimen Kementerian Kewangan. Beliau adalah murid kepada Tuan Guru Haji Bidin. Pada Sabtu, 25 Mei 2013, di alamat 92D, Jalan Berek Kastam, 2300 Dungun, Terengganu.
- Temu bual Ustaz Mohamad bin Abdul Rahman (Ustaz Mat Atas Beris), di rumah beliau di Kampung Atas Beris, Kampung Raja, pada 12 Februari 2015.
- Temu bual Tuan Haji Ali bin Mohd Yusof (79 tahun), di Lot 2545 Kg. Jawek, Besut, pada 9 Mei 2014.

Temu bual Tuan Haji Wan Abdullah bin Wan Abdul Latiff, anak kedua Haji Wan Abdul Latiff di rumah beliau beralamat di Lot 1494, Kampung Bukit Payong, 22000 Besut, Terengganu, pada 24 Disember 2016.

Temu bual Tuan Haji Abdul Rahman bin Ibrahim bekas Penolong Pesuruhjaya Pendidikan Jabatan Hal Ehwal Agama Terengganu, pada 15 Mei 2014, di rumah beliau beralamat 267, Jalan Padang, Kampung Raja, 22200, Besut Terengganu.

Temu bual Tuan Haji Abbas Yusof (76 tahun) pada 20 Disember 2016, di rumah beliau beralamat 298 Kampung Pulau Serai, Jalan Rajawali, 23000 Dungun, Terengganu. Beliau merupakan bekas pelajar di Pondok Haji Bidin selama enam tahun.

Temu bual Puan Hajah Fatimah binti Ismail, 90 tahun, pada 22 Disember 2016, di rumah beliau di belakang Masjid Rusila, Marang, Terengganu. Beliau ialah isteri bekas Menteri Besar En. Mohd Daud bin Abdul Samad dan bekas tenaga pengajar di Pondok *Madrasah Diniyah Ittifakiah*.

UMNO 25 Tahun: Aturcara Perayaan Ulang Tahun Suku Abad UMNO Negeri Terengganu, 9 Julai 1971-12 Julai 1971, Perjuangan UMNO Terengganu Sepintas lalu.

BAB

2

AKHBAR *CAHAYA TIMUR* DI TERENGGANU: ANALISIS TERHADAP PERANAN AGAMAWAN DEMI SURVIVAL BANGSA MELAYU DAN AGAMA ISLAM

*Hamdan Aziz, Razi Yaakob, Zulkifli Abdullah & Siti Fatimah
Mohd Noor*

1.0 Pendahuluan

Pasukan tentera Jepun berjaya menakluki Tanah Melayu dan Singapura dalam perang Dunia Kedua setelah Jeneral Percival menyerah kalah kepada kuasa paksi Jepun secara rasmi di Singapura pada 15 Februari 1942 (C.T. 15/2/1942: 4). Pasukan tentera Jepun mendarat di Kota Bharu pada 8 Disember dan sampai ke Terengganu pada 10 Disember 1941. Walaupun tentera Jepun menguasai kerajaan Terengganu, Sultan Sulaiman Badrul Alam Shah Ibni al-Marhum Sultan Zainal Abidin III masih menduduki takhta kerajaan manakala pembesar seperti Dato' Jaya Perkasa Che Da Omar bin Mahmud dikekalkan dalam pentadbiran negeri. Lantikan pegawai di zaman British turut dikekalkan. Antaranya Tengku Bija Wangsa, Tengku Paduka Raja Ismail Ibni Sultan Zainal Abidin III, Tengku Pekerma Wira, Tengku Seri Akar Diraja serta beberapa yang lain (Wan Ramli Wan Mohamad, 1993: 20). Pegawai kerajaan diarahkan menjalankan tugas dengan baik iaitu sekiranya memuaskan diberikan imbuhan manakala jika sebaliknya, mereka dihukum. Berdasarkan lantikan pegawai Melayu serta pengekalan Sultan Terengganu untuk terus berdaulat membuktikan bahawa pengaruh Malayuwiyah-Islamiyyah dalam pentadbiran Terengganu masih dikekalkan sewaktu pentadbiran Jepun.

2.0 *Akhbar Cahaya Timur* (C.T.) di Terengganu

Pada 19 Disember 1941, Sultan Sulaiman dikunjungi Jeneral Takami di Istana Maziah. Turut hadir dalam majlis tersebut ialah Dato' Jasa Perkasa, Menteri Besar Terengganu. Pertemuan diadakan di Sekolah Rendah Sultan Sulaiman antara tentera Jepun dengan pegawai tinggi kerajaan bagi menerangkan tujuan peperangan Asia Timur Raya.

4.0 Kesimpulan

Agamawan di Terengganu sentiasa mendepani masa terutama dalam mempertahankan survival bangsa Melayu dan agama Islam. Bahkan sewaktu penduduk Jepun kumpulan agamawan menggunakan saluran akhbar yang diterbitkan di Terengganu iaitu Cahaya Timur untuk tujuan murni ini. Hasrat Syeikh Hassan menjadi lebih mudah apabila ketua pengarang akhbar yang dilantik pentadbiran tentera Jepun adalah Mohd Salleh Hj. Awang yang berkelulusan Madrasah Zainal Abidin dan mempunyai citra agama yang tinggi. Dalam pada itu Syeikh Hassan menjadi mentor kepada Mohd Salleh apabila menerbitkan rencana atau tulisan yang bersangkutan paut dengan agama Islam dan penduduk Melayu. Sekalipun akhbar ini bersifat propaganda Jepun, kedaulatan bangsa Melayu dan Islam melalui institusi kesultanan jelas masih dipertahankan.

5.0 Rujukan

- Abdullah Zakaria Ghazali. 1996. Perlis, Kedah, Kelantan dan Terengganu, 1942-1945: Pentadbiran Jepun dan Thai. *Jurnal JEBAT* 24 (1996): 57-84.
- ANM 2007/0024641 “Misbaha Sebagai Seorang Tokoh Tempatan di Terengganu (S.P. 61/11), 15.
- ANM Terengganu, Fail Pejabat Istana, S.T. 97/1361, Surat Tauliah Pelantikan Syeikh Hassan Said al-Yamani Sebagai Mufti Terengganu.
- Cahaya Timur. Bil. 6. Tahun pertama. Singapura Sudah Jatuh. Kejatuhan Singapura pada 15 Februari 1942 (30 Muharram 1361).
- Fajar Asia No.5, 13 Shigatsu 2603, “Menghapuskan Syaitan-Syaitan Dunia. Pidato Tuan Besar Taisa Okubo Sendenbucho (Ketua Pejabat Dakyah) dalam Perjumpaan Raya Kaum Islam di Syonan”.
- Fajar Asia No.5, 13 Shigatsu 2603, “Perjumpaan Agung Wakil-Wakil Umat Islam Seluruh Malai-Sumatera”.

- Misbaha. 1982. Sepintas Lalu Dari Satu Kenangan. *Warisan, Jurnal PSMCT*, Bil. 3, Kuala Terengganu.
- Mohd Nasir Ismail. 1991. Pendudukan Jepun di Terengganu 1942-1945, Latihan Ilmiah, Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Trengganu Shuho (Warta Kerajaan), 16 Rokugatsu 2603, bil. 12.
- Trengganu Shuho (Warta Kerajaan), 16 Sangatsu 2603, bil. 6, Ucapan Yang Berhormat Sultan Ali.
- Wan Ramli Wan Mohamad. 1993. *Pengakuan Tengku Ali: Mengapa Saya Diturunkan dari Takhta Terengganu*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti.

BAB

3

Jihad fi Sabilillah DALAM PERJUANGAN KEMERDEKAAN TANAH MELAYU

Anas Mohd Yunus & Najihah Abd Wahid

1.0 Pendahuluan

Jihad, berasal dari perkataan *jahada* (جَاهَدَ) yang bermaksud bersungguh-sungguh. Jihad pula dalam *Mujam al-Wasit* (Ibrahim Mustafa et al., t.th) ialah peperangan terhadap orang kafir yang tiada hak *zimmah* (perlindungan). Dalam *al-Qamus al-Fiqhi* pula (Sa'di Abu Jayb. 1988), jihad diertikan sebagai mengembelikan sepenuh daya untuk menghadapi musuh. Setiap lafaz jihad dalam al-Quran adalah digandingkan dengan lafaz *al-jalalah* (fi sabilillah) menunjukkan bahawa tujuan jihad adalah untuk meninggikan kalimah Allah. Pemahaman jihad dalam konteks penggunaan lafaz jihad secara mutlak boleh merujuk kepada apa yang dinyatakan oleh 'Abd al-Rashid Rida (t.th..) dalam tafsirnya *al-Manar*:

Jihad fi sabilillah ialah peperangan meninggikan kalimahNya, menjamin agamaNya, mengembangkan dakwahNya dan mempertahankan pendukungNya agar hak-hak umat Islam tidak dinafikan dan mereka tidak dihalang dari melaksanakan urusan-urusan mereka. Ia lebih umum daripada peperangan kerana agama (al-din), kerana ia (peperangan fi sabilillah) merangkumi peperangan mempertahankan agama dan dakwahnya, di samping itu ia juga merangkumi peperangan mempertahankan hak, harta dan tanah air dari dikuasai musuh-musuh yang tamak merampas negara kita dan mengeksploitasi segala kemewahan bumi kita walaupun yang demikian itu bukan bertujuan menimbulkan fitnah pada agama kita.

5.0 Kesimpulan

Perjuangan membebaskan Tanah Melayu daripada cengkaman penjajah bermula daripada awal pencerobohan sehingga ia berjaya ditamatkan, secara umumnya adalah *jihad fi sabilillah*. Status tersebut boleh berubah melalui niat mereka yang berjuang untuk memerdekakannya. Oleh sebab ia merupakan satu perkara yang tersembunyi, maka terserah kepada Allah untuk menentukannya. Namun, penilaian boleh dilakukan melalui penzahiran perkataan, perbuatan dan tindakan mereka yang berjuang tersebut untuk dianalisis. Penulisan ini mendedahkan secara umum dan prinsip jihad fisabilillah dalam perjuangan kemerdekaan Tanah Melayu. Ia boleh dikembangkan lagi melalui kajian-kajian yang lebih terperinci khususnya melalui kajian-kajian ke atas tokoh-tokoh yang memimpin perjuangan tersebut. Penulisan ini diharap dapat membuka kesedaran peri pentingnya sejarah kemerdekaan disoroti dalam konteks syarak untuk membangkitkan semangat perjuangan cintakan tanah air kerana ia adalah sebahagian daripada jihad fisabilillah.

6.0 Rujukan

- Abd al-Rashid Rida. t.th.. *Tafsir al-Manar*. Jil. 2. t.tp. : t.p.t.
- Hasan Khalid. 1971. *al-Shahid fi al-Islam*. Beirut : Dar al-Ilm li al-Malayyyin.
- Abdullah Zakaria Ghazali. 2012. Persekutuan Tanah Melayu Merdeka, 31 Ogos 1957: Liku dan Jejak Perjuangan Patriot dan Nasionalis, Menentang British. *Malaysia Dari Segi Sejarah*, 12: 1-27.
- Abadi, Muhammad Shams al-Haq al-Azim. 1995, *Awn al-Ma`bud Sharh Sunan Abi Dawud*, Jil.7. Beirut : Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
- Abu Dawud, Sulayman bin al-Ash`ath. t.th., *Sunan Abi Dawud*. kitab al-Jihad, no. hadith 2504. Jil.3. t.tp.: Dar al-Fikr.
- Al-Dimyati, Uthman bin Muhammad. t.th.. *Hashiyah Panah al-Talibin*. Jil.4. Kaherah : al-Maktabah al-Tawfiqiyah.

- Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha & Ali Ash Sharbaji. 2007. *al-Fiqh al-Manhaji*. Jil.3. Beirut : Dar al-Qalam.
- Al-Malibari, Zayn al-Din bin Abd al-Aziz. 2005. *Fath al-Muin*, Drs Aliy As`ad (terj.). Jil. 4. Kelang : Klang Book Centre.
- Al-Nawawi, Yahya bin Sharf. t.th. *al-Majmu` Sharh al-Muhazzab*. Jeddah : Maktabah al-Irshad .
- Al-Qaradawi, Yusuf. 2009. *Fiqh al-Jihad*. Jil. 1. Kaherah: Maktabah Wahbah.
- Al-Sharbini, Muhammad al-Khatib. 1995. *al-Iqna` fi Halli Lafzi Abi Shuja`*. Jil.2. Beirut : Dar al-Fikr.
- Al-Zuhayli, Muhammad. 2010. *al-Mu`tamad fi al-Fiqh al-Shafi`i*. Jil.5. Damsyiq : Dar al-Qalam.
- Barbara Watson Andaya, Leonard Yuzon Andaya. 1983. *Sejarah Malaysia*. Malaysia: Macmillan Press.
- Ibrahim Mustafa et al. t.th. *Mu`jam al-Wasit*. Istanbul: al-Maktabah al-Islamiyyah.
- Mohamed Salleh Lamry. 2009. *Gerakan Kiri Melayu: Dalam Perjuangan Kemerdekaan*. (cetakan kedua). Penerbit UKM: Bangi.
- Muniandy Thambirajah. 1978. *Malaysia Dalam Sejarah*. Kuala Lumpur: Federal Publications.
- Qalyubi wa Umayrah, Shihab al-Din & Umayrah. t.th. *Qalyubi wa Umayrah*. Jil.4, Mesir : Dar al-Kutub al-Arabiyyah.
- Riduan Mohamad Nor & Mohd Fadli Ghani. 2007. *Ulama' dalam Sorotan Perjuangan Kemerdekaan*. Kuala Lumpur : MHI Publication.
- Sa`di Abu Jayb. 1988. *al-Qamus al-Fiqhi Lughatan wa Istilahan*, Damsyik :Dar al-Fikr.

BAB

4

SENSITIVITI AGAMA DALAM HUBUNGAN MASYARAKAT PELBAGAI KAUM DI MALAYSIA

Siti Khatijah Yasin & Fadzli Adam

1.0 Pendahuluan

Agama ditakrifkan sebagai hubungan antara manusia dengan sesuatu kekuasaan luar biasa yang dianggap dapat memberi perlindungan. Hubungan suci ini akan melahirkan manusia untuk lebih tunduk kepada penciptanya (Shamsul Amri, 2012). Dari perspektif antropologi, Yusri (2012) yang memetik pandangan Geertz pula melihat agama adalah sistem kebudayaan dan dilambangkan dengan simbol-simbol yang menonjolkan citra keagamaan sesebuah masyarakat beragama. Penghayatan agama dalam kehidupan secara komprehensif ialah dengan mengamalkan ajaran agama dalam segenap dimensi seperti cara berfikir, bertindak dan berkomunikasi selaras dengan pengetahuan dan kefahaman agama. Menurut Ramli Awang (2008), agama membawa maksud menjalankan suatu peraturan bersifat moral untuk menghindari kekacauan dalam hidup yang tujuannya untuk mencapai kesejahteraan dan kebahagiaan. Agama merupakan kepercayaan yang dijadikan pegangan bagi setiap manusia dan akan dipelihara kesucian agama daripada anasir berunsurkan penghinaan dan penindasan.

2.0 Kewujudan Masyarakat Majmuk di Malaysia

Kepelbagaian agama, perbezaan bahasa, pengkhususan ekonomi, seni bina kediaman dan sebagainya merupakan lambang pengenalan kepelbagaian kumpulan etnik yang terdapat di Malaysia. Mengikut pandangan Furnivall (1948), konsep masyarakat majmuk merujuk kepada masyarakat yang dicirikan dengan perpecahan. Bahkan, perbezaan masyarakat majmuk yang wujud dari segi ras dan etnik selari dengan perbezaan ekonomi sehingga ketegangan dan ketidakstabilan

6.0 Kesimpulan

Berdasarkan contoh-contoh yang diberikan sebelum ini, realiti menunjukkan agama merupakan satu cabang yang membawa perpaduan dan permasalahan antara tiga kaum terbesar di Malaysia. Bagi Benneth (2008), konflik agama merupakan masalah yang kompleks dan apabila ini berlaku tentulah wujudnya penindasan. Ini boleh menyebabkan atau mendorong kepada berlakunya perasaan tidak puas hati dan mungkin boleh menyebabkan ketegangan di kalangan masyarakat atau kelompok-kelompok tertentu. Ini bermakna konflik agama cuma akan membawa lebih banyak kesan-kesan negatif sahaja. Kesan buruk boleh dikategorikan sebagai kesan sosial, kesan ekonomi dan kesan kepada imej negara (Kahmad, 2002). Seharusnya, warna warni kehidupan masyarakat akan lebih bertambah utuh dan harmoni dengan kewujudan pelbagai agama yang sama-sama mengamalkan sikap toleransi dan nilai kasih sayang demi kesatuan dan pembangunan insan yang lebih proaktif dalam menyemarakkan lagi misi dan visi ke arah transformasi negara. Agama perlu dijaga dan dipelihara oleh penganutnya dan setiap mereka harus mengikis sikap penghinaan terhadap agama seangkatannya agar lahirnya rasa hormat-menghormati dalam sebuah masyarakat majmuk yang mempunyai kepelbagaian agama dan pasti ini merupakan salah satu nilai yang dipupuk oleh setiap agama.

7.0 Rujukan

- Abdul Aziz Bari. 2005. *Islam Dalam Perlembagaan Malaysia*. Kuala Lumpur: IntelMultimedia Publication.
- Ahmad Mohamed Ibrahim. 1997. *Pentadbiran Undang-Undang Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM).
- Aminuddin Ruskam al-Dawamy. 2006. Perspektif Pelajar Cina UTM Terhadap Agama Islam di Malaysia. Dlm. Wan Abd Hamid Wan Teh & Anisah Zainal Abidin. *Budaya dan Pemikiran dalam masyarakat Global: Malaysia dan China*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Ann Wan Seng. 2009. *Murtad: Jangan Pandang Sebelah Mata*. Kuala Lumpur: MustrRead.
- Azman Amin Hassan. 2005. Solving conflicts in a multicultural society: The case of Kampung Medan. Dlm. Muhammad Kamarul Kabilan & Zaharah Hassan. *Reading on Ethnic Relations in a Multicultural Society*. Serdang: Penerbit UPM
- Chandra Muzaffar. 2011. *Exploring Religion in Our Time*. Pulau Pinang: Penerbitan Universiti Sains Malaysia.
- Dafrizal, Faridah Ibrahim & Fauziah Ahmad. 2011. Framing of Controversial Caricatures of Prophet Muhammad: A Story of Two Malaysian Mainstream Newspapers. *Jurnal Komunikasi*, Jilid 27(2): 77-95.
- Dawi, A.H. 2010. Kepentingan Identiti dan Perjuangan Etnik dalam Masyarakat Malaysia. *Persidangan Antrabangsa Minoriti dan Majoriti: Bahasa, Budaya dan Identiti*. 23-24 November 2010, Kuching, Sarawak.
- Furnivall, John S. 1948. *Colonial Policy and Practice : A Comparative Study of Burma and Netherlands India*. New York: University Press.
- Golam W.Choudhury. 1993. *Islam and The Modern Muslim World*. Essex England: Scorpion Publishing Ltd.
- Halimahton S, Hua N.T & Raman. 2006. Covering race and religion: the Moorthy and Nyonya Tahir cases in Four Malaysian Newspapers. *Kajian Malaysia*, Vol. XXIV (1&2): 185-201.
- Ismail al-Faruqi. 2009. *Islam dan Kepercayaan Lain*. Zulkiple Abd. Ghani (Terj.). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara Malaysia.
- Kahmad, H. 2002. *Sosiologi Agama*. Bandung: PT. Remaja Rosdakarya.
- Kamil Abdul Majid, Mohd Asri Zainul Abidin, Fauzi Deraman & Adnin Armas. 2006. *Islam Liberal: Tafsiran Agama yang Kian Terpesong*. Kuala Lumpur: Karya Bestari Sdn. Bhd.

- Khoo, Kay Kim. 2007. *The Making of Malaya, 1946-1955: The Fruits of Ethnic Cooperation*. Dalam, Voon Phing Keong (Ed). *Malaysian Chinese and Nation Building: Before Merdeka and Fifty Years After*. Kuala Lumpur: Centre for Malaysian Chinese Studies.
- Lee, Kam Hing & Heng, Pek Koon. 2000. *The Chinese in the Malaysia Political System*. Dalam Lee Kam Hing & Tan Chee Beng. *The Chinese in Malaysia*. New York: Oxford University Press.
- Mansor Mohd Noor, Abdul Rahman & Ainuddin. 2006. *Hubungan Etnik di Malaysia*. Kuala Lumpur: Prentice Hall Malaysia.
- Mohd Ridhuan Tee Abdullah. 2010. *Nasib Melayu di Bumi Melayu*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn Bhd.
- Mohd Yusuf Ahmad. 2003. *Pengajian Islam*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Osman Chua Abdullah. 2005. *Preaching to The Non-Muslim Chinese in Malaysia*. Gombak: Research Centre IIUM.
- Rahimin Affandi Abd. Rahim, Mohd Anuar Ramli, Paizah Ismail & Nor Hayati Mohd Dahlal. 2011. *Dialog Antara Agama: Realiti dan Prospek di Malaysia*. Pulau Pinang: Universiti Sains Malaysia.
- Ramli Awang. 2008. *Dialog Antara Agama dari Perspektif Al-Quran*. Johor Bahru: Cetak Ratu Sdn. Bhd.
- Shamsul Amri Baharuddin. 2012. *Modul Hubungan Etnik*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Sheng, Ye Lin. 2008. *The Chinese Dilemma*. Australia: EastWest Publishing Pty Ltd.
- Sue Bennett, Karl Maton & Lisa Kervin. 2008. The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence. *British Journal of Education Technology*, Vol 39 (5), 775-786.
- Syed Husni Ali. 2008. *Ethnic Relations in Malaysia: Harmony & Conflict*. Kuala Lumpur: Strategic Information and Research Development Centre (SIRD).
- Utusan Malaysia*. 2011, 5 Ogos.

- Yang Lai Fong & Md Sidin Ahmad Ishak. 2011. Framing Religious Dispute: A Comparative Analysis of the Lina Joy Controversy by Malaysian Newspapers. *The Journal of the South East Asia Research Centre for Communication and Humanities*, Vol.3 (2), September: 21-38.
- Yang Lai Fong & Md Sidin Ahmad Ishak. 2012. Framing Interethnic Conflict in Malaysia: A Comparative Analysis of Newspaper Coverage on The Hindu Rights Action Force (Hindraf). *International Journal of Communication*, 6: 166-189.
- Yong Lai Fong & Md Sidin Ahmad Ishak. 2010. Covering Religious Conflict in Malaysia: How Sin Chew Daily Framed the Lina Joy Controversy. *Malaysian Journal of Media Studies*, 12 (2): 11-22.
- Yusri Mohamad Ramli. 2012. Agama dalam Tentukur Antropologi Simbolik Clifford Geertz. *International Journal of Islamic Thought*, 1 (June): 62-73.

BAB

5

KAEDAH *Taqrib Ra'yain* DALAM POLEMIK *Bid'ah* MASYARAKAT MELAYU

Firdaus Khairi Abdul Kadir, Fadzli Adam & Rahimah Embong

1.0 Pendahuluan

Bid'ah dari sudut bahasa bermaksud mewujudkan sesuatu atau memulakan sesuatu perkara. Sebagai contohnya ialah sesiapa yang mewujudkan dan memulakan sesuatu sehingga terjadinya sesuatu benda atau perkara, seperti kejadian langit dan bumi (al-Kuwaiti, 2008). Manakala dari sudut istilah syarak pula bermaksud, setiap perkara yang baru dalam urusan agama, sesuatu perkara baru yang keluar atau menyeleweng dari agama (al-Arab, 1988). Istilah *bid'ah* mula kenali dalam kalangan umat Islam berdasarkan hadith Rasulullah yang diriwayatkan oleh Irbadh bin Sariah. Di dalam Hadith tersebut, baginda berpesan kepada para sahabat agar berhati-hati dengan perkara baru dalam agama yang bakal mengundang *bid'ah*. Rasulullah SAW berpesan lagi, semua amalan baru dikira *bid'ah*, semua *bid'ah* adalah sesat dan semua kesesatan tempatnya adalah neraka. Sehubungan itu, semenjak sekian lama para ulama' telah membahaskan tentang pengertian sebenar disebalik sabda Rasulullah SAW tersebut. Interpretasi daripada hadith tersebut telah menjadikan beberapa isu dalam amalan keagamaan sering dipolemikkan, seperti persoalan *tahlil*, *talqin* dan sebagainya.

Metodologi kajian yang digunakan ialah analisa kandungan (*content analysis*) yang diterokai menerusi kajian perpustakaan seperti kitab-kitab Arab yang muktabar, buku-buku ilmiah serta jurnal akademik yang berkaitan dengan kajian.

(2) ialah *al-Bid'ah al-Ghalizah* (*Bid'ah* yang berat) seperti golongan *Khawarij*, *Mu'tazilah*, *Qadariyyah*, *Jahmiyyah* dan seumpamanya. Manakala aspek yang ketiga (3) pula ialah *al-Bid'ah al-Khafifah* (*Bid'ah* yang ringan). Fenomena *bid'ah* ini adalah percanggahan dari sudut *Ijtihad* yang masih berada di dalam konteks syariat Islam. *Bid'ah* dalam situasi seperti ini hanyalah kesalahan kecil yang dinilai sebagai dosa kecil sahaja. Seterusnya aspek yang terakhir ialah *al-Bid'ah al-Mukhtalif* (*bid'ah* yang menjadi perselisihan pendapat). Fenomena *bid'ah* seperti ini seumpama ini selalu muncul wujud dalam sesebuah masyarakat. Sebahagian ulama berjihad bahawa perilaku tersebut adalah *bid'ah*. Namun dalam masa yang sama terdapat sebahagian ulama yang lain melihat perilaku tersebut bukannya *bid'ah*. (al-Qaradawi, 1995).

Dengan beberapa gambaran yang dijelaskan oleh al-Qaradawi, wajar diberikan keutamaan dalam menjatuhkan sesuatu hukum terhadap perkara-perkara baru dicetuskan dalam sesebuah masyarakat. Keutamaan bagi umat Islam sekarang ialah menyelesaikan persoalan *bid'ah* yang menjejaskan akidah seperti *bid'ah mughallazhah* dan *bid'ah ghalizah* sebagaimana yang dijelaskan oleh al-Qaradawi. Dalam pada itu, umat Islam wajar berlapang dada dalam isu yang dinilai sebagai *al-Bid'ah al-Khafifah* dan *al-Bid'ah al-Mukhtalif*. Sekiranya semua umat Islam bertindak sedemikian, kerukunan umat Islam dalam bermasyarakat lebih terpelihara dan disegani oleh umat yang lain.

5.0 Rujukan

- Abidin, M. A. 2005. *Bid'ah Hasanah: Istilah Yang Disalah Fahami*. Johor Bahru: Perniagaan Jahabersa.
- Al-Hasani, A.-S. M.-M. 1999. *Mafhum al-Salaf fi Fahmi al-Nusus baina Nadzariah wa Tadhbiq*. Beirut, Lubnan: Maktabah al-Asriyyah.
- Al-Kuwaiti, Mausuah Fiqhiyyah. 2008. *Bid'ah: Kupasan Berdasarkan Ensiklopedia Fekah*. Kuala Terengganu: Majlis Agama Islam Dan Adat Melayu Terengganu (MAIDAM).
- Al-Nuwawi, M. Y. 1995. *Al-Arbauun al-Nuwawi wa Syarhiha*. Mansurah: Dar al-Khulafa'.

- Al-Qaradawi. 2001. *Al-Fiqh Al-Islami Baina Al-Asalah wa Al-Tajdid*. Beirut: Muassasah al-Risalah.
- Al-Qaradawi. 2008. *Al-Sunnah wa al-Bid'ah*. Qaherah, Mesir: Maktabah Wahbah.
- Al-Qaradawi. 1995. *Fi Fiqh Al-Aulawiyat wa Dirasatu alJadidah fi Dhau' al-Quran wa Sunnah*. Qahirah: Maktabah Wahbah.
- Al-Shatibi. 1992. *Al-I'tisom*. Al-I'lanat al-Syarqiyah.
- Al-Suyuti. 1990. *Al-Asybah wa al-Nadhair*. Beirut: Darul Kutub Al-Ilmiyyah.
- Az-Zuhaili. 1991. *Tafsir Munir Juzuk-1*. Beirut: Darul Fikir.
- Basmeih. 1987. *Tafsir Pimpinan al-Rahman*. Kuala Lumpur: Jabatan Perdana Menteri.
- Firdaus. 2007. Kedudukan Al-Qawaid al-Fiqhiyyah dalam penetapan hukum. *Hadharah: Jurnal Keislaman dan Peradaban, IAIN*, Vol(1) : 23-45.
- Ibrahim. 1997. *Khilafiyah, Bid'ah & Maslahah Umum*. Kuala Lumpur: Darul Nu'man.

BAB

6

UPAYA MENANGKAL RADIKALISME AGAMA MENERUSI GERAKAN ULAMA DAYAH ACEH, INDONESIA

Fajri M Kassim & Hanif Md Lateh

1.0 Pendahuluan

Radikalisme agama (*religious exstrimism*) adalah antara halangan terbesar yang dihadapi masyarakat dunia dalam abad ke 21M. Menurut Armstrong dalam *The battle for God* (2001), gerakan radikalisme ataupun fundamentalisme tidak hanya terdapat pada satu agama sahaja, bahkan terdapat fundamentalisme dalam pelbagai agama. Aliran fundamentalisme agama sama-sama menolak butir-butir nilai budaya liberal, saling berperang atas nama agama (Tuhan) dan berusaha membawa hal-hal yang suci ke dalam urusan politik dan negara. (Armstrong, K., 2001).

Radikalisme agama bukanlah fenomena yang berkembang dalam kalangan komuniti tertentu sahaja. Kewujudan radikalisme sudah berkembang dalam bentuk yang bercorak merentas sempadan kerana dijumpai dalam pelbagai wilayah negara di muka bumi ini. Kewujudan radikalisme juga bercorak *trans-religion* kerana dialami oleh semua agama. Fenomena ini telah berlangsung lama dan tersebar pada semua agama yang ada di muka bumi ini (Nuh, N.M. 2016). Antara contoh adalah di Rakhine State, Myanmar. Etnik Rohingya yang beragama Islam di wilayah ini mengalami penindasan luar biasa dari kerajaan dan penganut agama Buddha (Ahmad, 2015; Siregar, S.A., 2018).

Radikalisme antara umat beragama seperti yang sangat radikal telah diuar-uarkan oleh para pengamal ajaran Buddha. Antaranya menerusi sami Ashin Wiranthu dengan pemeluk agama Islam yang membuat seruan untuk menghabiskan penganut Islam di negara Myanmar. Tindakan yang dilakukan oleh golongan tersebut dengan cara yang sangat sadis seperti rogol, pembunuhan terhadap wanita dan kanak-kanak kecil, penahanan, rampasan tanah, pembakaran rumah,

5.0 Rujukan

- Armstrong, K. 2001. *The battle for God*. Amerika Syarikat: Ballantine Books.
- Ibrahim, A. 2015. Pemikiran Ulama Dayah Inshafuddin. *Substantia*, 17(2): 203-218.
- Apridar Dkk. 2014. Terorisme di Aceh: Studi Analisis Sosial-Budaya tentang Penolakan Masyarakat Aceh terhadap Gerakan Radikal Tandhim Qoidatul Jihad, Laporan Universitas Malikussaleh dan KemenristekDikti.
- Abdullah, A. 2010. Religious Violence: Its Origin, Growth and Spread, Kuliah Umum: Filsafat Agama dan Resolusi Konflik di Universitas Islam Negeri (UIN) Sunan Kalijaga.
- Nirzalin, N. 2014. Teungku Dayah dan Kekuasaan Panoptik. *Substantia*, 16(1), 13-34.
- Amiruddin, M. H. 2003. *Ulama dayah: pengawal agama masyarakat Aceh*. Aceh: Yayasan Nadiya.
- Alfian, I. 1999. *Wajah Aceh dalam Lintasan Sejarah*. Aceh: Pusat Dokumentasi dan Informasi Aceh.
- Alfian, I. 1987. *Perang di Jalan Allah*. Jakarta: Sinar Harapan.
- Azra, A. 2004. *Jaringan ulama: Timur Tengah dan kepulauan Nusantara abad XVII & XVIII: akar pembaruan Islam Indonesia*. Indonesia: Kencana.
- Azra, A., Tengah, J.U.T. 1998. *Melacak akar-akar pembaruan pemikiran Islam di Indonesia*. Bandung: Mizan.
- Van Bruinessen, M. (Ed.). 2013. *Contemporary Developments in Indonesian Islam: Explaining the "conservative Turn"*. Singapura: Institute of Southeast Asian Studies.
- Black, J. A., & Champion, D. J. (1999). *Metode dan Masalah Penelitian Sosial*, Terj. E. Koeswara dkk. Bandung: Refika Aditama.
- Dali, A. M. 2017. Prejudis Keagamaan: Kesengsaraan Masyarakat Rohingya di Myanmar. *Sejarah: Journal of the Department of History*, 22(2): 165-199.

- Mulyana, D. 2010. *Metodologi Penelitian Kualitatif: Paradigma Baru Ilmu Komunikasi dan Ilmu Sosial lainnya*. Indonesia: PT Remaja Rosdakarya.
- Hasanudin, H. 2016. Anatomi Gerakan Sosial di Riau: Refleksi Atas Dinamika Perlawanan Masyarakat Riau terhadap Negara 1998–2001. *Jurnal Sosiologi Reflektif*, 8(2): 161-175.
- Haron, Z., & Hussin, N. 2017. Islam di Malaysia: Penilaian semula fahaman salafi jihadi dan intepretasi jihad oleh Al Jama'ah Al Islamiyah (Islam in Malaysia: A study on the salafi jihadi doctrine and the interpretation of jihad by al Jama'ah al Islamiyah). *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 9(1): 126-137.
- Sukmana, O. 2016. Konvergensi Antara Resource Mobilizationtheory Dan Identityoriented Theorydalam Studi Gerakan Sosial Baru. *Jurnal Sosiologi Reflektif*, 8(1), 39-62.
- Haffuddin. 2013. Ulama dan Pelaksanaan Syariat Islam di Aceh, Medan. Tesis Doktor Falsafah, Pascasarjana Universitas Islam Negeri Sumatera Utara.
- Foweraker, J. 1995. *Theorizing Social Movements*. London: Pluto Press.
- Larana, E. 2009. *New Social Movements: From Ideology to Identity*. Temple: Temple University Press.
- Latiff, A.Z.H.A. 2003. Isu kafir-mengkafir dan implikasinya dalam perkembangan politik dan sosial masyarakat Melayu. *Jurnal Usuluddin*, 17: 15-32.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1990). Judging the quality of case study reports. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 3(1): 53-59.
- Nuh, N.M. 2016. Faktor-faktor penyebab munculnya faham/gerakan Islam radikal di Indonesia. *Harmoni*, 8(31): 35-47.
- Khamid, N. 2016. Bahaya radikalisme terhadap NKRI. *Journal of Islamic Studies and Humanities*, 1(1): 123-152.
- Mufid, A.S.I. 2013. Paham Ahlu Sunnah Wal Jama'ah dan tantangan kontemporer dalam pemikiran dan gerakan Islam di Indonesia. *Harmoni*, 12(3): 8-18.

- Nuh, N.M. 2016. Faktor-Faktor Penyebab Munculnya Faham/ Gerakan Islam Radikal di Indonesia. *Harmoni*, 8(31): 35-47.
- Qadir, Zuly. 2013. Deradikalisasi Islam dalam perspektif pendidikan agama. *Jurnal Pendidikan Islam*, II (1), Jun: 85-107.
- Rida, Nita Ayu. 2018. Sejarah Perkembangan Himpunan Ulama Dayah Aceh Di Nanggroe Aceh Darussalam (1999-2017). Tesis Sarjana Muda, Universiti Negeri Medan.
- Waid, A. 2014. ISIS: Perjuangan Islam semu dan kemunduran sistem politik: Komparasi nilai-nilai keislaman ISIS dengan sistem politik kekinian. *Epistemé: Jurnal Pengembangan Ilmu Keislaman*, 9(2): 401-425.

BAB

7

PERANAN ULAMA DAN UMARA DALAM MEMARTABATKAN SYARIAT ISLAM DI ACEH

Afriani Maifizar, Kamaruddin M. Said & Norizan Abdul Ghani

1.0 Pendahuluan

Ulama Aceh telah lama tampil memegang kekuasaan legislatif dan eksekutif. Persatuan Ulama Seluruh Aceh (PUSA) diasaskan oleh Teungku Daud Bereueuh pada peringkat awal Kemerdekaan Indonesia (1945) berasaskan politik Islam. Darul Islam (DI) atau Tentera Islam Indonesia (TII) terbentuk akibat Indonesia ingkar janji dalam melakukan syariat Islam di Aceh pada era Sukarno. Begitupun pada kepimpinan Suharto, pembentukan Gerakan Aceh Merdeka (GAM) merupakan penyambungan perlawanan dengan asas nasionalisme ke Aceh yang berpenghujung pada peristiwa Referendum di tahun 2000, apabila gerakan rakyatnya mendapat dukungan sepenuhnya dari para Ulama, sebagai bukti terbentuknya Himpunan Ulama Dayah Aceh) HUDA oleh sejumlah ulama-ulama pada saat itu.

Perjuangan GAM lebih merujuk pada sejarah kekuatan politik di Aceh, pasca referendum oleh Abdurrahman Wahid Aceh akhirnya diberikan hak untuk melaksanakan Syariat Islam dengan tujuan untuk merendam konflik secara politik di Aceh. Pasca MOU Helsinki pemerintahan merupakan era baru bagi politik di Aceh. Hal ini disebabkan oleh terbentuknya Undang-Undang Pemerintahan Aceh (UU PA) yang memiliki hak secara autonomi mengatur segala bidang hukum termasuk pembentukan qanun Aceh yang berisikan syariat Islam dan Pendirian Parti Politik lokal.

Pembentukan kanun syariat Islam di Aceh tidak terlepas dari peranan para pemimpin pemerintahan Aceh adalah bekas kombatan Gerakan Merdeka yang diusung baik oleh parti lokal Parti Daerah Aceh (PDA), Parti Nanggroe Aceh (PNA) dan Parti Aceh (PA) mahupun dari personal. Kemenangan pemimpin Aceh dari pihak GAM menunjukkan kesetiaan

Ulama melalui lembaga Majelis Permusyawarah Ulama (MPU) telah bersinergi dengan WH dan dinas syariah berperan dalam membentuk kanun dan peraturan-peraturan islam demi pencapaian kemashalatin ummah. Hubungan yang terjalin sinergi dan selaras antara ulama dan umara dalam melaksanakan kanun islam ini terlihat sangat harmoni. Dukungan masyarakat secara penuh mendukung merupakan salah satu kekuatan dalam pencapaian kebijakan pelaksanaan syariat Islam untuk mencapai kehidupan beragama yang lebih baik.

11.0 Rujukan

- Alan Bryman & Emma Bell. 2007. *Business Research Methods*. Oxford: OUP Oxford.
- Alfian. 1987. *Perang di Jalan Allah*. Jakarta: Sinar Harapan.
- Abd. Muin Salim. 1994. *Konsepsi Kekuasaan Politik dalam al-Quran*. Jakarta: Raja Grafindo Persada.
- Otto Syamsuddin Ishak. 2013. *Aceh Pasca Konflik: Kontestasi 3 varian Nasionlisme*. Banda Aceh: Bandar Publishing.
- Isa, A.G. 2012. *Paradigma Syariat Islam Dalam Kerangka Autonomi Khusus (Studi Kajian di Provinsi Aceh)*. Banda Aceh: Media Syariah, XI.
- John W, Creswell. 2003. *Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Boston SAGE Publication.
- Kamaruzzaman Bustaman-Ahmad & M. Hasbi Amiruddin. 2013. *Ulama, Separatisme, dan Radikalisme di Aceh*. Banda Aceh: Kaukaba.
- Lichtman, M. 2013. *Qualitative Research for the Sosial Sciences*. Virginia: Virginia Tech.
- Latief, H.M.A. 2009. *Sengkarut Syariat Atas-Bawah: Gelombang Baru*. Ed. IV. Banda Aceh: Komunitas Tikar Pandan.
- Muhibbuttabary. 2012. *Membumi Perdamaian Dalam Bingkai Syariat Islam di Aceh*. Banda Aceh: Media Syariah.
- Muhammad Thalal. 2010. *Ulama Aceh dalam Melahirkan Human Resource di Aceh*. Banda Aceh: Yayasan Aceh Mandiri.

- M. Hasbi Amiruddin. 2004. *Perjuangan Ulama Aceh di Tengah Konflik*. Yogyakarta: Ceninets Press.
- Miriam Budiardjo & Ibrahim Ambong. 1993. *Fungsi legislatif dalam sistem politik Indonesia*. Depok: RajaGrafindo Persada.
- T. Ibrahim Alfian. 2014. Cendekiawan dan Ulama dalam Masyarakat Aceh: Seubha Pengamatan Permulaan. Dlm. Alfian (ed.) *Segi-segi Sosial Budaya Masyarakat Aceh*. Jakarta: LP3ES, 1977.

BAB

8

KEPIMPINAN POLITIK MELAYU MEMBANGUNKAN MASYARAKAT BERTAMADUN

*Hailan Salamun, Hamdan Aziz, Fadzli Adam, Mustakimah Husein
& Rofishah Rashid*

1.0 Pendahuluan

Pengkajian tamadun sering dikaitkan dengan pembinaan budaya ilmu. Tamadun Yunani yang dibincangkan oleh Wan Mohd Nor (2005) telah berkembang pesat melalui tokoh-tokoh ilmuan yang menjadi pengasas kepada teori disiplin ilmu moden. Namun disebalik perkembangan ilmu pengetahuan yang menjadi sumber perkembangan tamadun mempunyai hubungan erat dengan kepemimpinan. Kepemimpinan merupakan faktor utama yang menggerakkan usaha melahirkan budaya ilmu. Mohd Liki Hamid (2005) dan Shahrir Mohammad Zain (2010) telah cuba membincangkan perkembangan tamadun dikaitkan dengan kepemimpinan. Kurangnya kajian yang mengaitkan tamadun dengan kepemimpinan menjadi faktor yang mempengaruhi ilmu kepemimpinan dan pengurusan telah mengambil sumber utama daripada barat. Pengajian ilmu kepemimpinan pada ketika ini banyak mengambil teori dan model yang dipopularkan oleh tokoh-tokoh barat.

Dalam konteks Malaysia yang meletakkan Islam sebagai teras kewujudan negara bangsa dilihat tidak begitu sesuai sekiranya tamadun Barat yang mewarnai pola kepemimpinan negara. Dalam hal ini, Shahrir (2010) menyatakan teori kepemimpinan yang dipelopori Barat berakar umbi daripada budaya kehidupan hariannya, tokoh-tokoh besarnya, dan juga dari tamadun lain yang disesuaikan dengan acuan kehidupan masyarakat Barat. Tamadun Islam yang mempengaruhi tamadun Melayu sebenarnya meninggalkan khazanah ilmu yang tidak kurang penonjolannya dalam bidang kepemimpinan dan pengurusan.

9.0 Kesimpulan

Secara keseluruhannya, didapati bahawa pemimpin berusaha memimpin ahli parti supaya memiliki kemahiran dalam menguruskan program parti dan kerja-kerja parti serta pembangunan yang melibatkan masyarakat setempat. Justeru, pemimpin berusaha melaksanakan beberapa kaedah agar pengikut berupaya mengurus dengan cara memberi peluang merancang program parti, mengelola aktiviti yang dirancang serta menyelia sistem kerja parti secara berterusan. Kesemua usaha ini menunjukkan usaha ke arah membangunkan masyarakat bertamadun telah dilakukan dalam kepimpinan politik Melayu. Bagaimanapun, kajian lanjut berkaitan dengan perincian mengikut politik aktiviti dan pengamalan politik kepartian boleh dilakukan. Kesemua nilai untuk membangunkan masyarakat yang dibincangkan dalam makalah ini merupakan kriteria asas dalam keperluan mewujudkan masyarakat bertamadun menerusi kepimpinan politik. Oleh itu, bersesuaian dengan kedudukan sebagai kriteria, kajian lanjutan berkaitan dengan setiap amalan dalam kepimpinan politik di Malaysia wajar dilakukan.

10.0 Rujukan

- Abdul Ghaffar Don & Jaffary Awang. 2009. Knowledge Management and its Impact on Islamic Da'wah: A Historical Perspective. *Journal of Islam And Arabic Education*, 1 (2): 61-68.
- Abdul Halim Hasan. 1994. *Komunikasi dalam Pengurusan Pendidikan* Kuala Lumpur: Deilmu (Malaysia) Sdn. Bhd.
- Abdul Hadi Awang. 2011. *Politik dan Agama Mengikut Perspektif Islam*. Kuala Lumpur: Jundi Resource.
- Abdul Hadi Awang. 2006. *Muqaddimah Aqidah Muslimin*. Ed. Baru. Kuala Lumpur: Sarjana Media.
- Abdul Munir Ismail. 2012. *Urus Tadbir Masjid Secara Berkesan*. Tanjong Malim: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Abd Jalil Borham. 2013. Konsep Siyash Syar'iyah dan Pelaksanaannya dalam Konteks Malaysia. *Kertas Kerja yang dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Pelaksanaan Siyash Syar'iyah Dalam*

Konteks Masa Kini: Isu dan Cabaran. Kolej Universiti Islam Melaka.

Ahmad Ibrahim Abu Sin. 2002. *Pengurusan program dalam Islam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

al-Buti, Muhammad Sai'd Ramadhan. 1997. *Islam Hadhari dalam pembangunan insan (asas kepada pelaksanaan Islam hadhari di Malaysia)*. Terj. Muhammad Ramzi Omar. Abd. Hamid Othman. (Pnyt.) Putrajaya: Yayasan Islam Hadhari, Malaysia.

al-Qardhawi, Yusuf. 2001. *al- Ibadah fi al-Islam*. Beirut: Muassasah al-Risalah.

Azahar Yaakub. 2006. *Analisis Strategi Rasulullah dalam Pembentukan Negara Madinah*. Kuala Lumpur: Al-Hidayah.

Azman Che Omar. 2001. *Pengurusan di Malaysia dari Perspektif Islam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Buerah Tunggak, Hussin Salamon & Baharin Abu. 2013. Pengaruh faktor-faktor demografi terhadap budaya niaga usahawan bumiputera Muslim. *Jurnal Kemanusiaan Bil. 20*: 17-31.

Buerah Tunggak & Hussin Salamon. 2011. Mengembalikan kegemilangan tamadun Melayu-Islam menerusi pemupukan budaya niaga berteraskan akhlak. *Sari International Journal of the Malay World and Civilisation*, 29(2): 123-147.

Chapra. M. Umer. 1993. *Islam and Economic Development*. Islamabad: The International Institute of Islamic Thought.

Chapra, M. Umer. 1984. al Nizam al naqdi wa'il masrafi fil iqtisad al islami. *Majallah Abhath al Iqtisad al Islami*, 1(2): 1-36.

Fakhri Sungit & Hammad Mohamad Dahalan. 2015. Pembangunan dalam Islam: Analisis dalam Kerangka Marqasid Al-Syariah.: *Kertas Kerja World Academic Research Congress*, Jakarta, Indonesia, 9-10 Disember.

Fadzil Noor & Abdul Hadi Awang 2012. *Aqidah dan Perjuangan*. Kuala Lumpur: Jundi Resources.

Hailan Salamun. 2010. Kepemimpinan Rabbani Sekolah Menengah Kebangsaan Agama. Tesis Doktor Falsafah, Institut Pengajian Kepengetuaan, Universiti Malaya.

- Hailan Salamun & Rahimah Ahmad. (2012). Kepemimpinan Rabbani Model Kepemimpinan Masa Depan. *Kertas Kerja yang Dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Majlis Dekan Pendidikan IPTA*, Universiti Teknologi Malaysia, Johor, 7-9 Oktober.
- Hamka. 1985. *Tafsir Al-Azhar*. Jakarta: Penerbit Pustaka Panjimas.
- Hasan al-Bana Mohamed. 2009. Penekanan Akhlak dan Moral dalam Pembentukan Kepimpinan Islam Berkualiti. *Kertas Kerja yang dibentangkan dalam Seminar Nasional Kepimpinan dan Politik dalam Era Perubahan dan Krisis Dilema dan cabaran masyarakat Negara Membangun*, Melaka International Trade Centre Ayer Keroh, Melaka. 24-25 Jun.
- Hasan al-Banna Mohammed, Ab. Mumin Ab. Ghani & Siti Arni Basir. 2013. Sistem pengurusan Islam yang berkualiti mampu menjamin kepuasan pekerja: Suatu realiti dan cabaran masa hadapan. *Global Journal Al Taqafah*, 3(1): 67-84.
- Ma'ruf Abdullah. 2012. *Manajemen Berbasis Syariah*. Yogyakarta: Aswaja Pressindo.
- Ibn Taymiyyah. 1403H/1983M. *al-Hisbah fil Islam* (Public Duties in Islam). Sayyid B. Muhammad Abi Sadah (ed.). Kuwait: Dar al Arqam.
- Ibn Taymiyah. 1992. *Al-Siyasah al-Shariyah fi Islah al-Rai wa al-Raiyah*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
- Ibnu Taimiyyah. 1997. *Peradaban Politik Islam*. Rofi' Munawwar (Terj.). Kuala Lumpur: Al Baz Publishing & Distribution Sdn. Bhd.
- Indah Maisuri. 2015. Masyarakat Melayu Sistem Politik dan Pemerintahan Melayu. *Kertas Latihan Ilmiah*, Universiti Riau, Pekan Baru. Diakses: https://www.academia.edu/11527267/Sistem_Politik_dan_Pemerintahan_Melayu [16 Jun 2017].
- Khalid Ali Muhammad Al-Anbariy. 2008. *Sistem Politik Islam*. Panel Penterjemah (Terj.). Kuala Lumpur: Telaga Biru Sdn Bhd.
- Kurshid Ahmad. 1976. *Economic Development in an Islamic Framework*. Jeddah: King Abdul Aziz University.

- Lim Seng Haw. 2009. Perkembangan ideologi politik dan masyarakat Melayu di Tanah Melayu. *Malaysia Dari Segi Sejarah (Malaysia In History)*, 37: 71-108.
- Mahmud Shaltut. 1966. *Al-Islam, Akidah wa Syariaah*. al-Qahirah: Dar al-Qalam.
- Mashitah Sulaiman. 2013. Islam dan Transformasi Sosial Masyarakat Melayu Malaysia: Suatu Kajian Eksploratari. *Proceeding of the International Conference on Social Science Research, ICSSR 2013, 4-5 June 2013*.
- Mashitah Sulaiman, Mohd Azmir Mohd Nizah & Mohammad Aizuddin Bin Abdul Aziz. 2009. Memupuk Kesedaran Tanggungjawab Sosial Melalui Penglibatan Dalam Aktiviti Kejiranan Dari Kaca Mata Islam. *Kertas Kerja Seminar Kebangsaan Kemahiran Insaniah dan Kerja Sosial Melaka*, 24 Julai 2009.
- Muhammad Syukri Saleh. 2002. *Pembangunan Berteraskan Islam*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors.
- Mohammad Ghozali. 2015. Keperibadian Islam dan profesionalisme dalam pekerjaan: Satu analisis teoritis. *Jurnal Syariah*, 23(2): 255-286.
- Mohd. Ropi Mohd. Nor. 2010. *Al Quran, Tamadun, Manusia dan Politik*. Selangor: Pustaka Haji Abdul Majid.
- Mortimore, P. 1995. Key characteristics of effective schools. *Kertas kerja yang dibentangkan dalam Seminar Sekolah Berkesan, Kementerian Pendidikan Malaysia*, 13-14 Julai.
- Murphy, J. 1990. Principal instructional leadership. Dlm. P. Thurston & L. Lotto (pnyt.), *Advances in educational leadership*. Greenwich, CT: JAI Press.
- Muhammad Abdul Qadir Abu Faris. 2000. *Fiqh Siyash Menurut Imam Syahid Hasan Al-Banna*. Terj. Mohd Zaini Yahaya. Kuala Lumpur: Pustaka Syuhada.
- Mohd Liki Hamid. 2005. *Pengajian Tamadun Islam*. Kuala Lumpur: PTS Professional.

- Noor Sulastry Yurni Ahmad & Nor Azila Mohd Azidin. 2013. Transisi kontra hegemoni dalam budaya politik Melayu di Malaysia. *Jurnal Antarabangsa Dunia Melayu*, 6(1): 120-137.
- Nur Hidayah Marzuki @Yahaya. (2015). Leadership in Quality Management – An Islamic Perspective. *International Journal of Business and Sosial Science*, 6(8): 158-163.
- Rana Zamin Abbas, Ishtiaq Ahmad Gondal, Muhammad Rizwan Junaid, Ghulam Ahmad Rana & Tahseen Mahmood Aslam. 2012. Managerial ethics in Islamic Framework. *International Journal of Business and Sosial Science*, 3(7):101 -115.
- Rahimin Affandi Abd. Rahim Mohd Anuar Ramli. 2006. Za'ba dan idea tajdid Islam di Malaysia: Satu analisa ringkas. *Jurnal Pengajian Melayu*, 17: 187-231.
- Rahimin Affandi Abd. Rahim. 2005. Citra Islam dalam Pembentukan Manusia Melayu Moden di Malaysia: Suatu Analisa. *Jurnal Pengajian Melayu*, 15: 19-51.
- Ramli Awang. 2012. *Islam Pemikiran Kenegaraan dan Pemerintah*. Johor: Penerbit UTM Press.
- Shaharir Mohamad Zain. 2010. *Pembinaan Semula Teori Kepemimpinan dan Kepengurusan Rumpun Melayu*. Kuala Terengganu: Penerbit UMT.
- Shukeri Mohamad, Ahmad Najib Abdullah & Mohamad Azrien Mohamed Adnan. 2012. Rahsia Kepimpinan Islam dan Kejayaan Negara menurut Huraian Al-Quran. *Prosiding The 2nd Annual International Qur'anic Conference*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Siti Sa'adiyah Shafik & Nor Suhaily Abu Bakar. 2009. Tauhid membina keutuhan akidah Islam. *Jurnal Islam dan Masyarakat Kontemporari*, 2 (Julai): 81-99.
- Solahuddin Ismail. 2009. Pembentukan organisasi cemerlang: Pandangan Islam dalam melantik pemimpin. *Jurnal Usuluddin*, 29: 207-220.
- Suraiya Ishak. 2011. Model Kepemimpinan etika berlandaskan sirah Nabi Muhammad SAW. *Jurnal Hadhari*, 3(2): 23-44.

- Yusuf al-Qaradhawi. 2002. *Fiqh Kenegaraan*. Asril Ibrahim (Terj.). Kuala Lumpur: Angkatan Belia Islam Malaysia.
- Wan Mohd Nor Wan Daud. 2005. *Falsafah dan Amalan Pendidikan Islam Syed M. Naquib Al-Attas: Satu Huraian Konsep Asli Islamisasi*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Zakaria Stapa. 1998. *Akidah dan Akhlak Dalam Kehidupan Muslim*. Kuala Lumpur: Utusan Publications and Distributors Sdn. Bhd.
- Zahari Mahad Musa. 2010. Fiqh al-Bi'ah: Prinsip interaksi manusia dengan alam persekitaran. *Jurnal Syariah*, 18(1): 1-24.
- Suffian Mansor. 2010. Kemunculan kepimpinan Melayu baru di Tanah Melayu pada awal abad ke-20. *Kertas Kerja The 7th International Malaysian Studies Conference (MSC7)*, Pulau Pinang, 16-18 Mac.

BAB

9

PERSEPSI GOLONGAN ILMUAN DAN PROFESIONAL TERHADAP PARTI POLITIK DI TERENGGANU

Ridhuan Tee Abdullah, Siti Khatijah Yasin, Rahimah Embong & Hanif Md Lateh

1.0 Pendahuluan

Malaysia muncul sebagai sebuah negara yang mengamalkan demokrasi berparlimen dan berperanan penting dalam menentukan arah tuju serta pembinaan dasar-dasar kerajaan. Fenomena politik di Malaysia sangat menarik untuk dibincangkan dalam komuniti masyarakat pada masa kini dengan kewujudan pelbagai parti politik yang mewarnai landskap kehidupan masyarakat di Malaysia. Namun, pertumbuhan pelbagai parti politik membuktikan Malaysia sebuah negara yang demokrasi yang memberi kebebasan kepada semua warganegara untuk memilih pemimpin yang mereka yakin dapat memarcu negara ke arah yang lebih baik dan adil. Walaupun masyarakat sering dihadang dengan keamanan dan keharmonian, namun kewujudan kepelbagaian parti politik kadang kala memberi impak negatif kepada masyarakat. Matlamat utama penubuhan sesebuah parti politik adalah untuk memastikan negara dan rakyat menikmati kesejahteraan dan keselamatan dalam menjalani kehidupan seharian mereka.

2.0 Politik Kepartian di Malaysia

Parti politik merupakan entiti yang memainkan peranan penting selain mendekati rakyat, mereka juga merupakan medium hubungan antara pemimpin dengan rakyat bagi menyuarakan pendapat dan masalah yang timbul dalam kalangan mereka. Faktor parti sangat mempengaruhi tingkah laku pengundi dari aspek penglibatan pengundi dalam politik atau parti, kepercayaan terhadap parti dan pentingnya parti kepada pengundi (Azman et al., 2016). Jelas menunjukkan bagaimana negeri Pahang sebuah negeri yang mempunyai parti politik yang bersifat multi-etnik, namun pembahagian kerusi antara parti menunjukkan majoriti

mereka. Rumusan kajian ini menunjukkan bahawa hasil dapatan yang diperolehi mendapati kesemua responden yang di ambil memberi respon yang baik berdasarkan persepsi dan pandangan mereka terhadap soalan-soalan yang diberikan. Setiap pilihan yang diberi telah menjelaskan kepada penyelidik tentang sesuatu perkara yang berkaitan dengan realiti kehidupan sebenar yang berlaku dalam masyarakat serta sejauh mana penerimaan dan tindak balas mereka terhadap sosio budaya kehidupan mereka terutama yang melibatkan parti politik.

6.0 Rujukan

- Azman Mahadi, Mohd Fuad Mat Jali & Junaidi Awang Besar. 2016. Tingkah laku pengundi dan faktor kejayaan Barisan Nasional: Kajian kes FELDA Kuala Krau. *Malaysian Journal of Society and Space*, 12(9): 126-137.
- Fadilah Zaini & Kassim Thukiman. 2009. Pembangunan Politik Dalam Hubungan Etnik. Johor: Universiti Teknologi Malaysia.
- Fatimi Hanafi, Zulkanain Abd Rahman & Arbaiyah Mohd Noor. 2016. Perpaduan Politik Asas Integrasi Nasional di Malaysia. KUIS. Diakses: [http://kajidata.com/resources/2017/05/REPORT-PERPADUAN-KESEJAHTERAAN TN50.pdf](http://kajidata.com/resources/2017/05/REPORT-PERPADUAN-KESEJAHTERAAN_TN50.pdf). [16 Sept 2017].
- Kotler, Philip. 2000. *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation, and Control*. New Jersey: Prentice Hall International, Int.
- Malike Brahim, Mohd Fo'ad Sakdan & Musliza Mohamad. 2013. Peranan Wakil Rakyat Dalam Parti Politik: Isu dan Cabaran. *Malaysian Journal of History, Politics & Strategy*, 40(1): 91-115.
- Mohd Mahadee Ismail, Mansor Mohd Noor, Muhammad Asri Ali, Ahmad Rizal Yusof, Muhammad Shamsinor, Arvin Tajari & Azlina Abdullah. 2016. Kepimpinan politik: Pola Sokongan Pengundi Selangor Menjelang PRU 14. *Research Journal of Sosial Sciences*. 9(3): 8-19.

- Mohd. Faisal Syam Abdol Hazis. 2002. *Tingkah Laku Pengundi Dalam Pilihan Raya Parlimen Sarawak*. Kota Samarahan: Penerbit UNIMAS.
- Mridula, G. 2011. Diversity and Tolerance in Ukraine in the Context of EURO 2012. Friedrich Ebert Stiftung. Diakses http://academos.ro/sites/default/files/biblio-docs/314/08144_1.pdf. [23 Jan 2015].
- Nazaruddin Mohd Jali & Ma'rof Redzuan. 2003. *Pengajian Malaysia Kenegaraan dan Kewarganegaraan*. (ed. 2). Selangor: Prentice Hall.
- Robbins, S.P. 2003. *Perilaku Organisasi*. Jil. 1. Jakarta: PT INDEKS Kelompok Gramedia.
- Shamsul Amri Baharuddin. 2012. *Modul Hubungan Etnik*. Bangi. Selangor: Institut Kajian Etnik, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Suruhanjaya Pilihan Raya Malaysia. 2017. Parti Politik Berdaftar. Diakses www.spr.gov.my. [17 Sept 2017].